

Обслуговування обігу цінних паперів у регіоні: вартісний аспект

В статті приведений аналіз ряду економічних аспектів становлення різних варіантів просторових схем та комбінацій. Визначені особливості функціонування утворень ринку цінних паперів у процесі надання інвестиційних послуг у регіоні та моделювання їх вартісних показників.

цінні папери, вартісні показники, ринок, інвестиційні послуги

З переходом України на ринковий шлях розвитку, інтеграцією у світове економічне співтовариство та з метою участі в міжнародних інтеграційних процесах виникла необхідність формування макросистем ринкової економіки в складних, суперечливих умовах непристосованих до ринку елементів колишньої соціалістичної економіки. Першим кроком до формування ринку легального капіталу було прийняття у 1991 році Закону України “Про цінні папери та фондову біржу”. На законодавчому рівні було оголошено принципово нові механізми фінансового управління і накопичення капіталу – цінні папери (ЦП), а також розпочалося формування та науково-практичне дослідження територіальної структури ринку цінних паперів (РЦП).

Виділення і класифікація основних матеріально-речових елементів продуктивних сил ціннопаперового способу виробництва, аналіз особливостей участі в ньому людини як суб’єктивного елемента на основі сформованих виробничих відносин, врахування закономірностей, принципів і факторів територіальної організації національного РЦП дозволяють перейти до дослідження його регіональних особливостей [1,с.96-110]. Оскільки РЦП досить молодий і елементи його територіальної структури багато в чому ще формуються у загальній структурі фінансового ринку країни [2,с.3-12], особливу актуальність набуває вивчення економічних аспектів становлення різних варіантів просторових схем та їх комбінацій.

Аналіз ідей і змісту першоджерел щодо економічного районування України з позиції минулих десятиліть економічного розвитку її території дозволяє зробити припущення про об’єктивність дії законів територіального розміщення виробництва не тільки в умовах домінування суспільної власності на засоби виробництва, але й у сучасних соціально-економічних параметрах інформаційного суспільства, оскільки в класичному тлумаченні науки про розміщення продуктивних сил “головним об’єктом досліджень мають бути явища розміщення виробництва” [3,с.7].

Економічні переваги раціонального, заздалегідь прогнозованого і погодженого формування об’єктів територіальної структури ринкових інститутів, їхнє групування у виді спеціалізованих галузевих форм, зосередження в різних географічних пунктах є не просто діючим важелем конкурентної боротьби, але, найчастіше, дозволяє уникнути неефективного “штовхання ліктями” на ринку, направляючи конкуренцію у творче русло управління, а не руйнування [4,с.8-9].

З огляду на те, що РЦП є постачальником інвестиційних ресурсів у виробничу і невиробничу сфери різних галузей територіально-виробничого комплексу [5,с.8-10], логічним буде охарактеризувати результати діяльності його як інвестиційно-фінансові послуги. При цьому форми розвитку територіальної організації ринкових структур, таких, наприклад, як РЦП відрізняються від традиційних промислових, транспортних, агропромислових [6,с.5-21] часткою і роллю інформаційного компонента. Відповідно, особливого значення набуває вивчення способів організації інформаційних каналів

зв'язку, посилення акценту на вартісні показники інформаційного продукту замість транспортно-географічних властивостей територіального утворення [7,с.232-246].

На основі узагальнення теоретичних розробок окремих проблем розміщення і управління РЦП [4,с.6-13] можна виділити деякі особливості цієї галузі регіонального господарського комплексу, які необхідно в повному обсязі враховувати в процесі удосконалення його територіальної організації. Тому метою дослідження у цієї роботи є визначення особливостей функціонування утворень ринку цінних паперів у процесі надання інвестиційних послуг у регіоні та моделювання їх вартісних показників.

До особливостей сучасного функціонування ринку цінних паперів слід віднести: спрямованість на поліпшення економічних показників функціонування об'єктів господарювання [8,с.6-13]; високий рівень комплексності і наукомісткості [9,с.6-10]; різноманітність форм підпорядкованості в територіально-адміністративному, галузевому і фінансовому розрізі [10,с.32-39]; багатоланковість структури управління [4,с.6-23]; специфічність критеріїв оцінки ефективності управління [11,с.70-71]; залежність територіальної виробничої структури і параметрів управління від географічного положення території та інших елементів територіальної організації продуктивних сил [4,с.169-173]; наявність стохастичної компоненти в характері та процесах управління цією сферою суспільного виробництва [12,с.17-19].

Будь-яка з цих особливостей набуває конкретні форми реалізації відносин щодо цінних паперів між різними групами учасників регіонального ринку цінних паперів, що відображає складні процеси формування нових економічних відносин всередині територіально-виробничого комплексу. Тому потрібно не тільки визначати їх у якості об'єктивної властивості, а також запропонувати у першу чергу методологічний підхід до аналізу та моделювання економічних характеристик. З цією метою доцільним вважається використання вартісного показника управління регіональним РЦП – вартості обслуговування цінних паперів /В/ [4,с.6].

Спрямованість на поліпшення економічних показників функціонування об'єктів господарювання територіально-виробничих комплексів є невід'ємною складовою сучасної державної політики соціально-економічного реформування та регіонального розвитку [13,с.5-12]. Стосовно РЦП заходами, які передбачають реалізацію нових форм розвитку, можуть бути: впровадження науково обґрунтованих систем управління об'єктами ринку, переклад акценту управлінських дій та контрольних функцій на кінцеві показники суб'єкта господарської діяльності – емітента ЦП. Це вимагає нових концептуальних підходів до організаційно-економічного механізму управління галуззю ЦП, а відповідні витрати на розробку та впровадження нових форм складають вартість обслуговування B_1 .

Накопичення позитивного досвіду реалізації цієї особливості функціонування РЦП простежується у регіонах з найкращими показниками інвестиційної привабливості та господарської діяльності (місто Київ та область, Дніпропетровська, Донецька області), а також на територіях з найбільш конфліктними процесами формування нових економічних відносин, наприклад, в Автономній республіці Крим.

Однією з основних особливостей РЦП, з погляду значимості для його територіальної організації, є високий рівень комплексності ціннопаперової галузі виробництва і яскраво виражений науковий відтінок процесів управління економіко-правовими, соціальними, інформаційними, технологічними відносинами в процесі функціонування регіонального РЦП, що знаходить своє вираження в особливостях формування і накопичення інтелектуального капіталу на РЦП. Зараз простежується поживавлення науково-дослідницьких робіт у галузі РЦП, які на жаль фінансуються дуже слабо та головним чином за рахунок недержавних інвесторів. Створення у цьому випадку інформаційного, інтелектуального, авторського продукту супроводжується відповідними витратами незалежно від джерела фінансування B_2 .

Офіційні видання [14,15] не містять відомостей про регіональне зосередження науково-дослідницької тематики щодо РЦП, тому стислий кількісний аналіз публікацій

у наукових фахових виданнях, а також статистика захисту дисертаційних робіт дозволяє виділяти регіони з високою науково-дослідницькою активністю. Це Київська, Донецька, Львівська області та Автономна республіка Крим, які в найближчий термін потребують інвестицій на розвиток наукової тематики щодо РЦП.

Оскільки РЦП займає провідне місце серед інструментів і механізмів трансформації відносин власності в національній економіці, вибір конкретних форм і методів управління визначає високу відповідальність суб'єкта управління за результати ціннопаперового виробництва в процесі ринкових перетворень. Позитивним прикладом формування нової структури управління виступають спроби налагодження взаємних дій на РЦП шляхом пропозиції принципів ефективного корпоративного управління [16,с.2-9], формалізації управлінських дій учасників відносин регіонального РЦП [4,с.7-25], розробки окремих ланок управлінського циклу з застосуванням досвіду окремого регіону [8,с.3-12]. Витратний характер цих заходів описується вартістю обслуговування ЦП – B_3 .

Слід враховувати, що простежується кілька форм підпорядкованості учасників відносин на регіональному РЦП. Перша – у сфері відносин між власниками юридичних осіб – учасників РЦП (емітентів ЦП, професійних учасників, інвестиційних і фінансових посередників). Інша форма підпорядкованості визначається територіальним розміщенням учасника відносин щодо ЦП, оскільки особливості функціонування РЦП забезпечують доцільність географічного розширення діяльності. Ще однією з форм слід виділити адміністративну підпорядкованість суб'єктів управління – законодавчої та виконавчої гілок влади, органів центрального і місцевого самоврядування, правоохоронних і судових органів. Не можна ігнорувати також галузеву підпорядкованість емітентів ЦП, професійних учасників за відповідним профілем виняткового виду діяльності. На жаль, сучасний рівень розвитку регіональних економічних систем не передбачає обліку відповідних витрат на узгодження та виконання управлінських дій у сфері обігу ЦП.

Відмінною особливістю територіальної організації РЦП є наявність відносин фінансової підпорядкованості в межах відокремлених фінансово-промислових груп, холдингів та інших утворень територіально-виробничого комплексу. Переплетіння різноманітних форм підпорядкованості створює складну багаторівневу ієрархію структури управління територіальною організацією РЦП. Отже з'явилися перші спроби оцінці взаємного управлінського впливу на РЦП у вигляді вартості обслуговування [17,с.76-78]. Свідоме також використання показника вартості обслуговування ЦП для економічної оцінці регіональних факторів ризику інвестування.

Територіальна організація РЦП та її функціонування відрізняється надлишковою кількістю суб'єктів регіонального управління, що передбачає багатоланковість і перехресність процесів управління. Практична взаємодія різних типів і категорій суб'єктів управління, налагодження взаємин між ними, побудова ієрархії та пріоритетів управління відбувається шляхом вирішення різноманітних завдань управління ЦП у правовому, економічному, соціальному та іншому аспектах і знаходить своє відображення в практиці укладення та виконання угод з ЦП, використання прав щодо ЦП, узагальнення досвіду судових та інших спорів, зміні й удосконаленні нормативної бази, виробленні етикету корпоративного управління, розвитку наукових досліджень щодо ЦП.

Динаміка територіальної організації РЦП в умовах перехідної економіки не дає змоги охопити весь спектр дослідницьких проблем системою індексних фондових показників за аналогією економіки розвинутих країн. Для оцінки і прогнозування процесів управління територіальною організацією РЦП України необхідно розробляти принципово нові показники і коефіцієнти ефективності управління шляхом обліку відповідно виникаючих величин вартості обслуговування цінних паперів:

$$B = \sum_{j=1}^G B_j ,$$

де $j=1 \div G$ – кількість визначених у процесі дослідження регіональних особливостей функціонування РЦП, які підлягають вартісному обліку та економічному моделюванню.

Універсальний характер механізмів РЦП у процесі економічних реформ і тісне переплетення територіальної структури РЦП з існуючими виробничими комплексами, потребує при дослідженні додаткового врахування таких традиційних факторів, як: рівень інвестиційної привабливості, географічне положення, місце регіону в територіальному розподілі продуктивних сил, показники забезпеченості природними, енергетичними, трудовими ресурсами [18,с.7-29; 19,с.32-39]. Формування територіальної організації РЦП та його подальше дослідження має відбуватися з урахуванням перерахованих факторів.

Список літератури

1. Концепція і стратегія розвитку та розміщення продуктивних сил України / С.І.Дорогунцов, Б.М.Данилишин, Л.Г.Чернюк та ін. – К.: РВПС України НАН України, 2003. – 284 с.
2. Грудзевич У.Я. Регіональні особливості формування і розвитку інфраструктури фінансового ринку: Автореф.дис...к-та.екон.наук: 08.10.01 / Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2002. – 20 с.
3. Корецький Л.М., Паламарчук М.М. Географія промисловості Української РСР. – К.: Наукова думка, 1967. – 327 с.
4. Кондрашихін А.Б. Організаційно-економічний механізм управління ринком цінних паперів. – Севастополь: СТ “Просвіта” ім.Т.Г.Шевченка, 2003. – 248 с.
5. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” // Урядовий кур’єр. – 2001. - №154. – С. 8-16.
6. Борщевський П. П., Ушкаренко В. О., Чернюк Л. Г., Мармуль Л. О. Регіональні агропромислові комплекси Ук-раїни: теорія та практика розвитку. – К.: Наукова думка, 1996.
7. Орлов В.М. Організаційно-економічний механізм управління галуззю зв’язку України: Дис... д-ра екон.наук: 08.07.04. – Одеса, 2002. – 428 с.
8. Поважний О.С. Становлення і розвиток ефективного корпоративного управління: Дис... докт.екон.наук 08.02.03. / НАН України Інститут економіки промисловості. – Д., 2003. – 481 с.
9. Янукович В. Наука и практика управления социально-экономическим развитием региона //Экономика Украины. – 2002. - № 11. – С. 4-10.
10. Пила В., Абрамов В. Программно-целевой метод управления социально-экономическим развитием регионов // Экономика Украины. – 1998. - №9. – С. 32-39.
11. Кондрашихін А.Б. Показники стану регіональної емісійної активності ринку цінних паперів //Економіст. – 2003. - №4. – С. 70-71.
12. Кондрашихін А.Б. Обслуговування угод з цінними паперами в процесі приватизації //Держ.інформ.бюл. о приват. – 2003. - №4. – С. 17-19.
13. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000 – 2004 рр. / Послання Президента України до Верховної Ради України 2000 рік // Урядовий кур’єр. – 2000. - №34. – С. 5-12.
14. Статистичний щорічник України за 2001 рік. – К.: “Техніка”, 2002. – 644 с.
15. Бюлетень Національного банку України. Щомісячне аналітично-статистичне видання НБУ. –2004. -№2.
16. Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2002 рік // Українська Інвестиційна Газета. – 2003. - №27. – С. 1- 64.
17. Лыско Ю.В. Особенности построения экономических отношений инвесторов и эмитентов ценных бумаг в АО // Перша міжнародна науково-практична конференція “Теорія і практика формування та розвитку корпоративного сектору економіки”. – К. – 2003. – С. 76-78.
18. Розміщення продуктивних сил: Навч.-метод.посібник для самостійного вивчення дисципліни / С.І.Дорогунцов, Ю.І.Пітюренко, Я.Б.Оліник та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 364 с.

В статье приведен анализ ряда экономических аспектов становления разных вариантов пространственных схем и комбинаций. Определены особенности функционирования образования рынка ценных бумаг в процессе предоставления инвестиционных услуг в регионе и моделирование их стоимостных показателей.

In clause the analysis of some economic aspects of becoming of different variants of spatial schemes and combinations is resulted. Features of functioning of formation of a securities market are determined during granting investment services in region and modeling of their cost indexes.